

Alegat 101.

Sprawozdanie

komisji pożyczkowej o zaciągnięciu pożyczki celem niesienia pomocy ludności wyzyskiwanej przez lichwę i podźwignięcia jej z ekonomicznego upadku.

Wysoki Sejmie!

Z przekazanego sobie projektu Wydziału krajowego zaciągnięcia pożyczki krajowej w celu działania przeciw lichwie i podniesienia ludności z ekonomicznego upadku, komisya do tego przedmiotu osobno wybrana, ma zaszczyt zdać sprawę.

Lubo komisya w wielu szczegółach odstąpiła od projektu Wydziału krajowego, przedewszystkiem jednak ma sobie za obowiązek wyrazić uznanie dla Wydziału krajowego za wystąpienie przed Sejmem z projektem, który jest pierwszym usiłowaniem zastosowania w praktyce od kilku lat dotąd w formie teoryi wyrażanych życzeń.

Po wszystkim tem, co o stosunkach kredytowych z licznych sprawozdań, aukcyj, pism publicznych, procesów, wywłaszczeń, z rozpraw w Sejmie i Radzie państwa o lichwie wiadomo, zbytecznem wydawało się komisji nowych wyszukiwać faktów, albo już znane powtarzać, aby dowieść że stosunki kredytowe u nas są złe i dla przyszłości groźne. Poprzystajemy w tym względzie na odwołaniu się do ostatniego sprawozdania Wydziału krajowego Wysokiemu Sejmowi na obecnej sesji sejmowej przedłożonego.

Zgodnie więc z Wydziałem krajowym komisya przyszła do przekonania, że należy, aby kraj do polepszenia kredytu przyłożył rękę.

Stało zatem pytanie, co zrobić, jak zrobić, jakimi środkami, w jakiej mierze, w jakich granicach i na jakich się opierać zasadach.

Odpowiedzią na te pytania jest niniejsze, o ile możności treściwe sprawozdanie, będące wyrazem jednomyślnych niemal przekonań wszystkich członków w obradach komisji udział biorących.

Komisya przyjęła bezspornie i jednomyślnie zasadę pomocy własnej, wykluczając stanowczo wszelkie zboczenie ku niebezpiecznej teorii pomocy państwa, czyli u nas — kraju.

I tu zaraz zastrzedz się winna komisya przeciwko pozornej sprzeczności w jaką z powyższą zasadą wpadać się zdaje, gdy doradza Sejmowi użycia kredytu kraju dla ułatwienia kredytu pojedynczym.

We wnioskach swoich równie jak w powodach nie odstępuje komisya w żadnej mierze od wypowiedzianej zasady.

Wyjątkowy stan naszego społeczeństwa nakazuje użycia środków, którymi kraj w poważnej swej całości rozporządzać może, jako czasowej pomocy, aby powołać do działania własne siły kraju. Mamy przekonanie, że siły i środki do poprawienia stosunków kredytowych w kraju się znajdują, ale jedne się ukrywają z obawy i niedowierzania, inne z niewiadomości, iż bezpiecznie i z korzyścią własną a z pożytkiem ogółu użyte być mogą i powinny i dlatego należy tworzyć po kraju instytucje budzące zaufanie, dające rękojmią bezpieczeństwa, ściągające do siebie wszelkie zasoby, aby udzielać kredytu tym, którzy go potrzebują a nawzajem rękojmię, jakich kredyt wymaga, przedstawiają.

Tu też winna komisya, aby wszelkiej dwuznaczności uniknąć, nieugruntowanych nadziei nie budzić, zachęcać na zdrowych zasadach nieopartych nie karmić, otwarcie i stanowczo wypowiedzieć, że tam gdzie nie ma, nie zrobić nie można, ani życia dać temu, co warunków życia nie posiada. Zadaniem więc naszym być tylko może w zdrowiu utrzymywać to, co zdrowsze, aby nie upadło, słabym przyjść z pomocą, aby do zdrowia wrócili, wszystkie siły pobudzać do działania a szczególnie do skupiania się i łączenia, aby tym sposobem stały się mocnymi, nieżywych zostawić w spokoju. — Czyli finansowym językiem mówiąc ułatwić kredyt tym, którzy na kredyt bądź mieniem, bądź pracą, zasługują, pożyczają tym, którzy oddać mogą. Po za tą granicą kończy się zadanie kredytu, otwiera się pole darów i jałmużny.

Rozbierając wszystko, co o braku kredytu i o lichwie wiadomo, przyszła komisya łatwo do przekonania, że włościanin, mniejszy rzemieślnik i przemysłowiec składają tę część naszego społeczeństwa, która najwięcej tym stanem rzeczy jest dotknięta, a aż nadto są znane potrzeby jej kredytu, ażebyśmy je tu na nowo wyliczać mieli.

Wobec trudnego zadania wyszukania środków, którymi kraj jako całość, przyjśćby w pomoc kredytowi mógł, sądziła komisya że przedewszystkiem, trzeba ratować to, co ratować najłatwiej to co najbardziej zagrożone, to co najmniejszymi i już w pewnej mierze znanymi środkami ulepszyć można, to wreszcie, co stanowi część naszego społeczeństwa, najliczniejszą, najbardziej opuszczoną, najmniej oświeconą, a ztąd najwięcej na złe rady i pokusy narazoną. Ztąd też najprzód poszło, że komisya radzi działanie Reprezentacyi kraju ograniczyć do tej części społeczeństwa. — Ztąd dalej poszło zmniejszenie pożyczki, przez kraj zaciągnąć się mającej.

Za tem ograniczeniem zadania i zmniejszeniem kwoty przemawia jeszcze i ta okoliczność, że w obecnych okolicznościach, przypuszczać należy dosyć wysoki procent od zamierzonej pożyczki. coby ją dla potrzebujących większych sum, nieprzystępną czyniło, gdy przeciwnie dowiedzionem jest, że w porównaniu z potwornymi procentami przez właścian opłacanymi, kilkunastu nawet procentowa pożyczka jest jeszcze dobrodziejstwem i ratunkiem. Te także powody usprawiedliwiają zmianę tytułu ustawy, którą komisya wnosi, i sądzi, że nazwa drobnego kredytu oznacza dosyć dokładnie cel ustawy i granice jej działania.

Nadmienić tu wszakże należy, że ograniczając się obecnie na drobnym kredycie, jeżeli instytucye niżej wyszczególnione skutecznie działać będą, rozwiną się, w siłę wzrosną i na zaufanie zasłużą, zczasem i potrzeby większego kredytu zaspokajając będą w stanie.

Jeżeli niewątpimy o środkach materyalnych kraju, to nie chcemy przypuszczać, żeby mu brakło środków moralnych do zadania tego koniecznie potrzebnych, to jest nieco rozumu w kierownictwie, wiele sumienia w wykonaniu, a z razu i gotowości obywatelskiej w pomocy i radzie dla młodszego braci.

Ze tego wszystkiego nie braknie, mamy na to dosyć liczne dowody przy zakładaniu w różnych okolicach Towarzystw zaliczkowych. a w każdej znaleźli się obywatele zamożniejsi, którzy pierwsze potrzebne pożyczone kapitały, osobistym swoim kredytem i odpowiedzialnością poręczali.

Zachodzi następnie pytanie, czy takie siły, na których oprzeć można własną pomoc, w kraju się znajdują, czy ci, którzy twierdzą, że pomoc własna jest możebną a zczasem i wystarczającą, nie łudzą się pozorami lub teorią.

Nadmienić tu nawiasem należy, że obliczenie środków pieniężnych wszędzie jest nader trudne, a w naszym kraju zwykle zupełnie mylne, gdyby kto przed ćwierć wieku był przewidywał, że w tym biednym, ze wszystkich zasobów ogołoconym kraju, znajdzie się własnych pieniędzy po kasach oszczędności, w Towarzystwach wzajemnych, w kasach wkładkowych i po różnych instytucjach pieniężnych kilkadziesiąt milionów zł. austryackich, byłby uchodził co najmniej za marzyciela, kraju nieznającego. Ale wrómy do naszego bliższego zadania i zrobmy krótki przegląd tego, co się dla kredytu najtrudniejszego, dla tych warstw, które najsrożej przez lichwę wyzyskiwane bywają, własnymi siłami uczynić dało.

Założono towarzystw i kas zaliczkowych 96.

Ze znanych sprawozdań 79 tych towarzystw mają kapitału w udziałach w okrągłych cyfrach	1,772.000 zł.
obcych kapitałów i wkładek	3,876.000 „
suma pożyczek dotąd udzielonych wynosi	7,569.000 „
przeciętna pobieranego procentu	koło 10%
przeciętna dywidenda od udziałów jest także	koło 10%

widzimy więc, że jest to już potężne działanie a z tych najogólniejszych cyfer okazuje się, że nie ma w tych zakładach ani tak wysokich procentów, ani tak wysokich dywidend, jak o tem mówiono.

Kasa oszczędności powiatowa założona została jedna w Wadowicach, ale jej krótkie dzieje dla przykładu naśladowania zapisać warto.

Kasa oszczędności w Wadowicach, założona została 15 stycznia roku 1876 z funduszem 600 zł., powstałym z uzbieranych pieniędzy za kary. Dzisiaj obrót kasowy jest pół miliona; kasa

udzielała włościanom, bo dla tych przeważnie założoną została, kilka tysięcy pozycji pożyczek. Przy coraz pomyślniejszym rozwoju udzielała pożyczek powiatowi, gminom wiejskim i miejskim, kilka pożyczek hipotecznych a nawet właścicielom większych własności udziela pożyczki na 8 proc., przyjmuje wkładki ra 6 proc.

Zaufanie ludności do tej kasy ciągle wzrasta, dowodem tego, że już włościanie czasem przeszło 1000 zł. wkładali jako zaoszczędzony owoc pracy, a pieniądze przez długie lata leżące marnie w ukryciu, teraz do tej kasy wracają.

Prywatne pojedyncze wkładki dochodzą do 10.000 zł., a stopa procentowa w powiecie całym, została przez wpływ tej kasy bardzo znacznie zmniejszona. Kasa ta stoi pod gwarancją powiatu, rozwój tej instytucji, dla ludności tak użytecznej, jest nadspodziewany i pomyślny. W krótszym czasie dopełniła instytucja ta podwójne swoje zadanie, bo z jednej strony ludność lokuje w niej owoc pracy, z drugiej strony udziela włościanom taniego kredytu. Nadmienimy tu, że takich kas oszczęd. jest w Czechach 72.

Ta jedna kasa oszczędności nakłoniła komisję do wliczenia kas oszczędności powiatowych do rzędu tych instytucji, którym z pomocą krajową przyjść należy.

Zostają jeszcze kasy pożyczkowe powiatowe, których istnieje 12, a które równie wszędzie do działających instytucji kredytowych zaliczamy.

Krótki rys natury tych zakładów pozwala czynić wnioski o ich przyszłości i wpływie.

Towarzystwa pożyczkowe czernią i pomnażają swe siły przez wzajemność. Każdy pożyczający staje się przez udział, to jest wpłatę pewnej kwoty, członkiem Towarzystwa. Tym sposobem zwiększają się ciągle fundusze, którym instytucje tego rodzaju obracają, łączą wszystkich w jedno ognisko, około których stają jako już cząstkowi właściciele funduszu, którym się zajmują i którego strzegą. — Oprócz tego, jeżeli potrafią przez dobre prowadzenie zasłużyć na zaufanie okolicy ściągają do siebie instytucje te różne fundusze, dotad bezczynnie spoczywające. Mają jeszcze i tę wyższość nad innymi, w większych ogniskach zakładanymi instytucjami, że blisko będąc pożyczającymi mają sposobność poznać dokładnie ich wartość finansową i moralną, a twierdzić śmiało można, że trzeźwość, oszczędność i pracowitość są wielkim u włościanina i rzemieślnika kapitałem, który na kredyt zasługuje — uważa więc komisja tego rodzaju instytucje za bardzo użyteczne i do celu, jaki mamy na oku, prowadzące.

Historja kasy oszczędności powiatowej w Wadowicach daje wyobrażenie o tem, co za pomocą takich instytucji zrobić można. Jeżeli kasy oszczędności nie pomnażają swoich funduszy przez udziały, to przedstawiają innego rodzaju wyższości. Naprzód zdobywają sobie łatwiej zaufanie publiczne i ściągają do siebie najtrwożliwsze kapitały, ale co najważniejsza, mają przystęp do funduszy depozytowych, sierocińskich i t. p., które tylko kasom oszczędności powierzane być mogą i te więc instytucje mają środki rozwijania się i powiększania swoich funduszy. Rozszerzenie więc i pomnożenie kas oszczędności powiatowych uważalibyśmy dla kredytu za bardzo skuteczne.

Pozostają jeszcze kasy powiatowe pożyczkowe. Niechcemy utrzymywać, ażeby pod dobrem i starannem kierownictwem kasy te nie mogły znakomitych także kredytowi oddawać usług, pewną jednak rzeczą jest, że one nie mają źródeł, któreby z natury instytucji płynąc, fundusze ich pomnażały. Gdyby więc pożyczki znaczne, tym zakładom użyczone spłacone, zostały, kasy te niczem podczas ich trwania niezasilane, znalazłyby się w pierwotnym ich stanie.

Komisja żadnego niechcąc pominąć środka, kredyt ułatwiającego, wnosi pozostawienie wszystkich tych 3 rodzajów instytucji, jako pośredników pomiędzy Wydziałem krajowym a potrzebującymi kredytu.

Pozostaje jeszcze komisyi usprawiedliwić usunięcie exekucyi politycznej dla pożyczek przez powiat udzielanych i są liczne do tego powody. Najprzód, jeżeli Wysoki Sejm przyjmie ustawę przez komisyę proponowaną, a w tem przypuszczeniu komisyja ją wnosi, to na pojedyncze powiaty tak nieznaczna wypadnie kwota, że dla kilku w powiecie wypożyczonych wierzycielności, których w najgorzszym razie część tylko przepaśćby mogła, tak wyjątkowego domagać się przywileju nie byłoby usprawiedliwionem. Krom tego wysokość procentu, na który Wydział krajowy pożyczki udzielać by mógł, nie zachęci powiaty do znacznego z nich korzystania. Dalej obawiać się należy, aby przyznana exekucya polityczna nie zachęcała do zbyt łatwego udzielania pożyczek, mając niejako zapewniony ich zwrot zapomocą exekucyi politycznej, ale i ta ostatnia pomoc stanie się zwykle iluzoryczną, bo kiedy dłużnik włóściński na exekucyę jest wystawiony, już zwykle nie posiada. Nareszcie exekucya polityczna dla długów uznaje za niebezpieczeństwo poprzedzających wierzycieli, nie już nie mówiąc o wątpliwym uzyskaniu sankcyi dla tej ustawy.

Kończąc sprawozdanie odnoszące się do ustawy, wyznać winna komisyja, że wniosku swojego nie przedstawia jako rzecz doskonałą i skodzoną, przeciwnie uznaje go za krok pierwszy, który jeżeli się uda, będzie Sejmowi obecnemu zasługą, gdyby go spotkał zawód, będzie dowodem zajęcia się Sejmem w obecnym jego składzie stanem i potrzebami włościan i drobnego przemysłu.

Wydział kraj. nie podaje Sejmowi do uchwalenia i ze słusznych bardzo powodów projektu statutów dla kas powiatowych, gdy jednak podaje takowe do wiadomości Sejmu, komisyja uznaje za właściwe kilka o nich zrobić uwag.

Oprócz zmian, któreby stosownie do ustawy przez komisyę wnoszonej, w rzeczony statuta wprowadzić należało, są inne zdaniem komisyi potrzebne, a mianowicie w § 4 opuścić szczególne uwzględnienie podupadłych, usunąć w § 13, wkładający osobistą odpowiedzialność na członków Wydziału powiatowego. Już powierzenie spraw finansowych członkom Wydziałów do innych spraw powołanych i wybranych, nie zdaje się wskazanem, ale obarczać ich nadto osobistą odpowiedzialnością za wszelką szkodę, jest wprawdzie zbyt ciężkim wobec jeszcze wyborów, co lat kilka nowe osobistości do Wydz. pow. wprowadzających; znieść § 14 tak, ażeby był możebny do praktycznego zastosowania.

Pozostaje komisyi w krótkich uzasadnić wniesione przez nią rezolucye.

pod a) Rezolucya ma na celu korzystne lokowanie obligacyj pożyczki, co jest widocznie pożądanem ;

pod b) Zaprowadzenie ksiąg hipotecznych dla posiadłości włościańskich usprawiedliwia dostatecznie żądanie do Wydz. kraj. wystosowane, aby rozważył, czyby użytecznym było stworzenie instytucyi hipotecznej dla tych własności.

pod c) Wobec wzrastającej liczby Towarzystw zaliczkowych a prawdopodobnie i kas oszczędności sądziła większość komisyi, że już czas jest badać, czy instytucya centralna regulująca stosunki między temi Towarzystwami, nadająca kierunek ogólny, przedstawiająca rękojmię ułatwiająca kredyt, dla tych instytucyj niebyłaby pożądaną.

pod d) Daje Sejm Wydz. kraj. polecenie rokowania z Bankiem Narodowym w celu wynalezienia środka uzyskania taniego kredytu dla instytucyj pożyczkowych krajowych, co nader jest pożądanem.

pod d) Wobec zrobionych doświadczeń usprawiedliwionem jest dostatecznie życzenie, aby fundusze gminne z własnym pożytkiem i bezpieczeństwem a korzyścią dla ogólnych interesów

fundusze swoje w bezpiecznych umieszczały zakładach pieniężnych. Petycje Nr. 192, 193, 194, 248, 249, 259, 266, 267, 268, 306, 320, 345, 376 i 420 w sprawie projektowanej pożyczki krajowej są niniejszem sprawozdaniem załatwione. Petycje Rady powiatowej Sandeckiej Nr. 124. Towarzystwa zalickowego w Żółkwi Nr. 134 odstępuje się Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Z tych wszystkich w tem sprawozdaniu zebranych powodów komisya wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Ustawę pod A. dołączoną i rezolucye pod a, b, c, d.

Baum.
przewodniczący.

H. Wodzicki.
sprawozdawca.